

عنوان مقاله: بررسی اثربخشی الگوی دریافت مفهوم در آموزش مفاهیم زبان و ادبیات فارسی

نویسنده: دکتر مهنوش منصور میمندی

دکترای زبان و ادبیات فارسی

Dr.mehrnoosh mansoori meymandi

استادیار دانشگاه فرهنگیان هرمزگان

Piruz.mehr@yahoo.com

شماره تماس و واتساپ: ۰۹۱۷۳۶۹۷۶۱۶

آدرس: بندرعباس، چهارراه پگاه، دانشگاه فرهنگیان هرمزگان، پردیس فاطمه الزهرا (س)

کد پستی: ۷۹۱۵۹۳۳۸۷۴

چکیده

نظام های آموزشی همواره بر آن بوده اند تا با تغییر نگرش معلمان نسبت به تدریس، زمینه ایجاد تغییر در الگوهای یاددهی-یادگیری را فراهم سازند تا به معلمان در بهره گیری از این الگوها در کلاس های درس خود یاری رسانند. بدون تردید با بهره گیری از الگوهای نوین یاددهی-یادگیری و به دنبال آن مشارکت فراگیران در امر تدریس، شاهد تحولی نو در کلاس های درس خواهیم بود.

الگوی دریافت مفهوم یکی از شیوه های نو تدریس است که تاکنون توانسته است مورد توجه بسیاری از آموزگاران و کارشناسان آموزشی قرار گیرد.

این الگو دارای سه مرحله است:

مرحله اول عرضه نمونه ها است. در این مرحله معلم چند جمله را روی تابلو می نویسد؛ سپس از دانش آموزان می خواهد، با توجه به نشانه های مثبت و منفی که در پایان جمله ها آمده است، به مفهومی که در ذهن معلم است، دست یابد. معلم تأکید می کند که مفهوم مورد نظر او در جمله های مثبت است.

مرحله دوم آزمون دریافت مفهوم است. در مرحله دوم معلم ابتدا علامت های مثبت و منفی نمونه های قبل را پاک می کند؛ سپس با اضافه کردن نمونه های دیگری، از فراگیران می خواهد تا بلی و خیر بودن نمونه ها را مشخص کنند. فراگیران با توجه به فرضیه هایی که در مرحله قبل بدان دست پیدا کرده اند، بلی یا خیر بودن نمونه های جدید را مشخص می کنند و فرضیه ها و تعاریف خود را ارائه می دهند.

در مرحله سوم فراگیران در گروه ها در باره چگونگی دستیابی به مفهوم با یکدیگر بحث می کنند و معلم بحث گروهی آنها را هدایت می کند؛ سپس معلم از آنها می خواهد تا جریان تفکر خود را در دست یابی به مفهوم بیان کنند.

الگوی دریافت مفهوم موجب رشد شیوه های مؤثر تفکر و استدلال اسقرایی و همچنین مهارت فرضیه سازی در فراگیران می شود و با کنترل فرآیند تفکر میزان توجه و یادگیری آنان را افزایش می دهد.

در این مقاله به بررسی الگوی دریافت مفهوم در آموزش مفاهیم زبان و ادبیات فارسی پرداخته شده است.

واژگان کلیدی

الگوی دریافت مفهوم، روش های نوین تدریس، فراگیر، یاددهی-یادگیری، آموزش ادبیات فارسی

در سال ۱۹۸۶ دانشمندی به نام تی نی سوم تحقیقات مهمی در باره یادگیری مفاهیم انجام داد. او در این تحقیقات ابتدا مفهوم را به دانش آموزان ارائه کرد و سپس مثال‌ها و نمونه‌ها را به آنها نشان داد. در نوع دوم آزمایش، او اول نمونه‌ها و مثال‌ها را به دانش آموزان ارائه کرد. در اینجا خود دانش آموزان به مفهوم رسیدند. بی شک آموزش نوع دوم از نوع اول بسیار بهتر و پربارتر است.

با توجه به این که در آموزش معمولاً نباید قاعده را گفت؛ بلکه روش‌های تدریس به گونه‌ای باشد که دانش آموزان خود به قاعده برسند؛ یعنی آموزش باید مبتنی بر حل مسئله و تفکر باشد. الگوی دریافت مفهوم دانش آموزان را به تفکر و اداری می‌کند؛ یعنی دانش آموزان باید فکر کنند و خود مفهوم را کشف کنند. معمولاً اتفاق‌هایی که در کلاس درس می‌افتد این است که معلم‌ها دانش آموزان را وادار به کسب مفهوم می‌کنند. در الگوی دریافت مفهوم با شیوه روش‌های گروهی و مشارکتی دانش آموزان مفهوم را کشف می‌کنند.

الگوی دریافت مفهوم بر اساس مطالعاتی پیرامون شیوه تفکر است. در الگوی تدریس دریافت مفهوم فرصت تحلیل جریان فکر و رشد و شیوه‌های مؤثر تفکر به دانش آموزان آموزش داده می‌شود که فرصتی برای تفکر آنان است. بدون تردید یکی از مؤثرترین عوامل در فرآیند یاددهی-یادگیری، روش تدریس انتخابی معلم است. روش تدریس یکی از عناصر اصلی برنامه درسی و از مهمترین مراحل طراحی آموزشی است. آشنایی معلم با الگوهای تدریس مشارکتی و دانش آموز محور می‌تواند روند حل مشکلات عدیده‌ای را- که نظام‌های آموزشی با آن روبرو هستند- تسهیل بخشد. در واقع بهبود کیفیت تدریس، ارتباط تنگاتنگی با روش تدریس معلم دارد. از آنجا که روش‌های تدریس سنتی و معلم محور تاکنون نتوانسته است، آموزش و پرورش را در رسیدن به اهداف خود یاری دهد، استفاده از روش‌های نوین یاددهی-یادگیری در کلاس‌های درس ضروری می‌نماید. پر واضح است که یکی از ویژگی‌های معلم اثربخش برنامه ریزی و ایجاد انگیزه برای مشارکت فراگیران در جریان تدریس است؛ زیرا استفاده از روش‌های نوین تدریس می‌تواند علاوه بر تقویت مهارت‌های کلامی فراگیر قدرت تفکر و درک مفاهیم را نیز در آنان تقویت کند.

بنا به تجارب عملی نگارنده در کلاس درس روش‌های نوین یاددهی-یادگیری، الگوی روشن سازی طرز تلقی، الگوی تدریس اعضای تیم، کارایی تیم، الگوی دریافت مفهوم و... برترین روش‌ها برای تدریس زبان و ادبیات فارسی است.

مقاله حاضر از نظر هدف اجرا یک تحقیق کاربردی و از نظر ماهیت اجرا یک تحقیق عملی است.

بیان مسأله

با توجه به این که روش های تدریس سنتی تاکنون نتوانسته اند اهداف نظام های آموزشی را در کلاس درس جامه عمل بپوشانند، بدون تردید جایگزینی شیوه های یاددهی -یادگیری مشارکتی به جای شیوه های سنتی تدریس، ضرورتی اجتناب ناپذیر است. در آموزش مفاهیم زبان و ادبیات فارسی نیز متأسفانه معلم ها تاکنون نتوانسته اند با آموزش صحیح فراگیران را با زیبایی های شعر و نثر فارسی آشنا سازند که این موضوع خود موجب بی علاقه‌گی و در نتیجه بی انگیزگی آنها نسبت به فراگیری این گنجینه ارزشمند فرهنگی کشورمان شده است.

مشکل و مسأله این است که چرا در آموزش دانش های ادبی، واژه آموزی، آرایه های ادبی و نکات دستوری و... از روش های نوین یاددهی -یادگیری استفاده نمی شود؟

اهمیت و ضرورت

از آنجا که نظام های آموزشی پیشرو همواره به دنبال به کارگیری شیوه های مناسب تدریس در کلاس درس بوده اند تا بتوانند اهداف درسی و محتوای آموزشی را به شیوه صحیح به فراگیران آموزش دهند، استفاده از روش های نوین یاددهی -یادگیری که به دنبال مشارکت و ترغیب کلیه فراگیران در کلاس درس است، بسیار مهم و ضروری می نماید. الگوی دریافت مفهوم یکی از روش های نوین یاددهی - یادگیری است که با عدم ارائه مستقیم اطلاعات به فراگیران، درکشف مفاهیم و در نتیجه یادگیری مؤثر و با دوام به آنها کمک می کند؛ بنا براین ضروری است که معلمان برای جلب مشارکت فراگیران در تدریس و جهت دهی تفکر آنان از این روش ها بهره ببرند.

آنچه موجب گزینش این موضوع برای نگارش مقاله شد، ضرورت استفاده معلمان از شیوه های نوین یاددهی -یادگیری است.

سوالات تحقیق

- ۱- آیا الگوی دریافت مفهوم می تواند منجر به شناخت (درک و فهم) آرایه های ادبی در فراگیران شود؟
- ۲- آیا الگوی دریافت مفهوم می تواند منجر به شناخت (درک و فهم) دانش های ادبی در فراگیران شود؟
- ۳- آیا الگوی دریافت مفهوم می تواند منجر به شناخت (درک و فهم) نکات دستوری در فراگیران شود؟
- ۴- آیا الگوی دریافت مفهوم می تواند منجر به شناخت (درک و فهم) واژه آموزی در فراگیران شود؟

هدف کلی

بررسی اثربخشی الگوی دریافت مفهوم در آموزش مفاهیم زبان و ادبیات فارسی

اهداف جزئی

۱- شناخت و به کار گیری آرایه های ادبی

۲- شناخت و به کار گیری دانش های ادبی

۲-- شناخت و به کارگیری نکات دستوری

۳- شناخت و به کارگیری واژه ها

پیشینه تحقیق

بررسی ها، تلاش ها و مطالعات نگارنده نشان می دهد مقالات و کتاب های زیادی با موضوع الگوهای های نوین تدریس نوشته شده است. مجموعه کتاب های آموزش فعال علوم شامل الگوی ساختار گرایی، الگوی اعضای تیم، الگوی تدریس بارش فکری و ... از خانم ها زهرا حریرفروش و مهرناز صادقی که به شیوه ای عملی و با استفاده از دروس علوم تجربی ابتدایی و راهنمایی به معرفی این روش ها پرداخته است. همچنین در این مجموعه روش تدریس دریافت مفهوم را به شیوه ای مبسوط و با استفاده از درس های علوم تجربی به صورت عملی معرفی کرده است. کتاب روش ها و فنون تدریس از عباس خورشیدی که نویسنده در این کتاب دروس مقطع دبستان را با روش های نوین، تدریس کرده و مخاطب را با چگونگی استفاده از این روش ها آشنا می سازد. کتاب چگونگی یاددهی -یادگیری اثربخش از حسین فرخ مهرنیز از جمله کتاب های مورد توجه در این زمینه است. لازم به ذکر کتاب طراحی آموزشی فارسی سوم دبستان از محمد رضا سنگری، فاطمه صغری عزیزاده، کبری هاشمی و اعظم آذری می تواند در این زمینه بسیار راهگشا باشد. همچنین یک مقاله از نگارنده با عنوان بررسی روش های نوین یاددهی-یادگیری (مشارکتی) در تدریس ارزش ها، هنجارها و عقاید (روشن سازی طرز تلقی) در همایش ملی رویکردهای نوین آموزشی و پژوهشی در تعلیم و تربیت ارائه شده است که به تدریس درس محبت از کتاب فارسی ششم با الگوی روشن سازی طرز تلقی می پردازد و کتاب های دیگری که در نگارش این مقاله از آنها استفاده شده و مشخصات آنها در فهرست منابع و مأخذ درج شده است. و نیز مقاله دیگری از نگارنده با عنوان بررسی اثربخشی الگوی کارایی تیم در تدریس مفاهیم زبان و ادبیات فارسی که در همایش ملی دانش موضوعی -تربیتی آموزش زبان و ادبیات فارسی ارائه شده است. در این مقاله نیز به تدریس حکایت «عمرگران مایه» از کتاب فارسی سال ششم با استفاده از الگوی کارایی تیم پرداخته شده است.

لازم به یادآوری است که مقاله و یا کتابی منحصراً تحت عنوان بررسی اثربخشی الگوی دریافت مفهوم در آموزش مفاهیم زبان و ادبیات فارسی تاکنون به چاپ نرسیده است؛ بنابراین مقاله حاضر از نظر پیشینه عملی نو و بدیع محسوب می شود.

فرآیند اجرای الگوی دریافت مفهوم

الگوی دریافت مفهوم یکی از الگوهای فعال تدریس است که اساس آن بر مبنای نظرات برونر است.

« دریافت مفهوم ، جستجو برای یافتن و فهرست کردن ویژگی یا خصیصه هایی است که می توان از آنها برای مشخص کردن نمونه های نا مربوط به یک طبقه اطلاعاتی استفاده کرد.» (برونر، ۱۹۷۶)

در این الگو فراگیر خود ویژگی های مفهوم را کشف می کند؛ بنابراین پایداری یافته ها در ذهن بیشتر خواهد بود.

صاحب نظران براین عقیده اند که بهره گیری از الگوی دریافت مفهوم می تواند مجموعه ای از کاوش گری ها را به درون زمینه های مهم آموزش وارد سازد. این الگو به جای انتقال اطلاعات روش کسب تجربه را به فراگیران می آموزد و در یادگیری مؤثر مفاهیم به آنها کمک می کند؛ بنابراین فرصت تحلیل تفکر را نیز برای آنان ایجاد می کند.

الگوی دریافت مفهوم برای درس هایی که بخش عمده آن را مفاهیم و اصول تشکیل می دهد، مناسب تر است. همچنین از این الگو می توان به عنوان روشی در ارزشیابی استفاده کرد.

این الگو دارای سه مرحله است که همراه با تدریس دانش ادبی درس چهاردهم (شخصیت بخشی) کتاب فارسی سال ششم به شرح آن خواهیم پرداخت.

مرحله اول: عرضه نمونه ها

در مرحله اول معلم چند جمله را روی تابلو می نویسد؛ سپس از دانش آموزان می خواهد، با توجه به نشانه های مثبت و منفی که در پایان جمله ها آمده است، به مفهومی که در ذهن معلم است، دست یابد. معلم تأکید می کند که مفهوم مورد نظر او در جمله های مثبت است. دانش آموزان تلاش می کنند ویژگی های مشترک بین نمونه های مثبت را دریابند و تفاوت بین نمونه های مثبت و منفی را دست پیدا کنند.

لازم به ذکر است که در ارائه نمونه ها باید بر ویژگی های مهم تأکید بیشتری داشت؛ زیرا نمونه هایی که همه ویژگی های مفهوم مورد نظر را نداشته باشند، موجب بی علاقه گی دانش آموز نسبت به مشارکت در تدریس خواهد شد. نمونه ها می توانند نوشتاری یا تصویری باشند. معلم به فراگیران توصیه می کند که نمونه هایی را که فکری می کنند ویژگی مفهوم مورد نظر را دارند، با نمونه هایی که فاقد آن ویژگی ها هستند، مقایسه کنند تا به مفهومی که در ذهن معلم است دست یابند.

بدون تردید دانش آموز در این الگو باید به مفاهیمی -که معلّم آن را انتخاب کرده است- دست یابد نه این که به دنبال کشف مفهوم جدیدی باشد.

معلّم نمونه ها را می خواند و از فراگیران می خواهد با خواندن نمونه های مثبت «بله» و با خواندن نمونه های منفی «خیر» بگویند. او با دانش آموزان قرارداد می کند که علامت مثبت نشانه بله و علامت منفی نشانه خیر است.

فراگیران در این مرحله ابتدا در گروه به صورت فردی و سپس به صورت گروهی با مقایسه نمونه های مثبت و منفی، به ویژگی های مشترکی که بین نمونه های مثبت وجود دارد پی می برند و به فرضیه سازی می پردازد. یکی از نشانه مهم در جریان تدریس و ارزشیابی در تعاریف یادگیری مقایسه است؛ یعنی اگر معلّم کاری کرد که دانش آموزان به مقایسه بپردازند این معلّم می تواند موفق شود؛ چون در کنار مقایسه است که دانش آموزان می توانند تفاوت ها و شباهت ها را احصا کنند و به قاعده برسند و برای آن مثال پیدا کنند. در الگوی دریافت مفهوم این کارها به خوبی انجام می شود. دانش آموزان دست به مقایسه می زنند؛ یعنی فکر می کنند.

اگر فراگیران در این مرحله فرضیه های خود را یادداشت کنند، در مرحله سوم-که تحلیل راهبرد تفکر است-می توانند از آن کمک بگیرند.

مثلاً دانش آموزان در ابتدا می گویند در نمونه های مثبت گل ها و گیاهان ناراحت و یا خوشحال هستند و یا این که دیگری می گوید گل ها و درخت ها کارهای که انجام می دهند مثل انسان هاست، اما در نمونه های منفی این ویژگی ها که ما بدان دست پیدا کردیم پیدا نمی شود.

غنچه با دل گرفته گفت. +	غنچه شکفته است. -
اشک شمع را ببین. +	گل ها صبح زود زیبا تر هستند. -
گل به خنده گفت. +	گل خشک شد. -
گل به راز زندگی اشاره کرده است. +	بنفشه زیباترین گل است. -
درخت اندوهگین است. +	سایه درخت برای مسافران گنجی گرانبهاست. -
آسمان غمگین است. +	طبیعت زیباست. -
سرو سجده می کند. +	وزش باد شدّت گرفت. -
شاخه ناله می کرد. +	آفتاب طلوع کرد. -
کاج تعجب کرده بود. +	هوا تاریک شده بود. -
باد بسیار مهربان بود. +	با وزش باد پرچم تکان می خورد. -
ماه لبخند می زد. +	ابرها در آسمان نمایان شدند. -
ستارگان می رقصیدند. +	در آن باغ هر نوع درختی وجود داشت. -

مرحله دوم: آزمون دریافت مفهوم

در مرحله دوم معلم ابتدا علامت های مثبت و منفی نمونه های قبل را پاک می کند؛ سپس با اضافه کردن نمونه های دیگری، از فراگیران می خواهد تا بلی و خیر بودن نمونه ها را مشخص کنند. فراگیران با توجه به فرضیه هایی که در مرحله قبل بدان دست پیدا کرده اند، بلی یا خیر بودن نمونه های جدید را مشخص می کنند و فرضیه ها و تعاریف خود را ارائه می دهند. آنگاه معلم فرضیه های درست دانش آموزان را تأیید می کند و مفهوم را نام گذاری می کند.

معلم باید در این مرحله از فرضیه های فراگیران حتی فرضیه های نادرست حمایت کند تا آنها بتوانند بدون دغدغه و ترس از قضاوت شدن اظهار نظر کنند. همچنین فضایی فراهم آورد تا فراگیران بتوانند به مقایسه فرضیه های خود با سایر دانش آموزان بپردازند و در این زمینه با همکاری یکدیگر و نظارت معلم با هم به بحث و گفتگو می پردازند.

«در مرحله حاضر دانش آموزان موفقیت خودشان را در دریافت یا کشف مفهوم آزمون می کنند. این امر با شناسایی نمونه ای مربوط به مفهوم که هنوز نامگذاری نشده اند، از سوی دانش آموز عملی می شود. سپس دانش آموزان در صدد بر می آیند دیدگاه اولیه خود را تأیید یا اصلاح یا مردود کنند.» (آقازاده، ۱۳۸۵: ۳۳۰)

مثلاً معلم فرضیه نسبت دادن اعمال انسانی به غیر انسان را تأیید می کند و مفهوم جدید را - که همان تشخیص است- برای دانش آموزان نامگذاری می کند و به توضیحات بیشتر در این باره می پردازد.

غنچه با دل گرفته گفت. +	غنچه شکفته است. -
اشک شمع را ببین. +	گل ها صبح زود زیبا تر هستند. -
گل به خنده گفت. +	گل خشک شد. -
گل به راز زندگی اشاره کرده است. +	بنفشه زیباترین گل است. -
درخت اندوهگین است. +	سایه درخت برای مسافران گنجی گرانبهاست. -
آسمان غمگین است. +	طبیعت زیباست. -
سرو سجده می کند. +	وزش باد شدت گرفت. -
شاخه ناله می کرد. +	آفتاب طلوع کرد. -

کاج تعجب کرده بود. +	هوا تاریک شده بود. -
باد بسیار مهربان بود. +	با وزش باد پرچم تکان می خورد. -
ماه لبخند می زد. +	ابرها در آسمان نمایان شدند. -
ستارگان می رقصیدند. +	در آن باغ هر نوع درختی وجود داشت. -
آسمان اخم کرده بود. +	آسمان صاف بود. -
ابرها غرولند می کردند. +	جیرجیرک هنوز زنده بود. -
ناله گل شب بو به گوش باغبان رسید. +	ماه در پشت ابر است. -
بنفشه هیجان زده شد. +	کنار جوی آب درخت بیدی روییده بود. -
باغ به وجد آمد. +	ستارگان کم نور هستند. -
ارغوان دوستانش را صدا کرد. +	درخت چنار برایم یادآور خاطرات خوبی است. -
درخت بید شروع به صحبت کرد. +	گل سرخ نماد عشق است. -

مرحله سوم: بررسی فرآیند تفکر

در مرحله سوم فراگیران در گروه ها در باره چگونگی دستیابی به مفهوم با یکدیگر بحث می کنند و معلم بحث گروهی آنها را هدایت می کند؛ سپس معلم از آنها می خواهد تا جریان تفکر خود را در دست یابی به مفهوم، با جملاتی نظیر توضیح بده در هر مرحله چگونه فکر می کردید و یا این که چرا این گونه فکر می کردید، بیان کنند. بدین گونه معلم فراگیران را در بیان تفکر خود و چگونگی اندیشیدن یاری می کند.

« در مرحله حاضر دانش آموزان می کوشند راهبردهایی را که با استفاده از آنها به دریافت یا کشف مفهوم دست یافته اند تحلیل کنند. افزون بر این، یادگیرندگان به بحث درباره ویژگی ها یا خصیصه ها و فرضیه ها هم از نظر نوع و هم از جنبه تعداد اقدام می کنند.» (آقازاده، ۱۳۸۵: ۳۳۰)

نتیجه گیری

در الگوی دریافت مفهوم به دلیل این که مفاهیم به صورت مستقیم در اختیار فراگیر قرار نمی گیرد و فراگیران خود به مفهوم دست می یابند، یافته ها به مدت بیشتری در ذهن آنان باقی می ماند. همچنین عمق یادگیری فراگیر را آشکار می سازد و دانش قبلی آنان را تقویت می کند.

در این الگو چون اطلاعات به طور مستقیم به فراگیر ارائه نمی شود، موجب تقویت آنان در حل مجهولات می شود و نیز قدرت تفکر و درک مفاهیم را نیز در فراگیر افزایش می دهد.

از آنجا که فراگیر با پاره ای مجهولات و ابهامات روبرو می شود، لذا انگیزه یادگیری را در آنان تقویت می کند.

الگوی دریافت مفهوم موجب رشد شیوه های مؤثر تفکر و استدلال اسقرایی و همچنین مهارت فرضیه سازی در فراگیران می شود و با کنترل فرآیند تفکر میزان توجه و یادگیری آنان را افزایش می دهد.

از این الگو می توان علاوه بر تدریس در ارزشیابی تشخیصی نیز بهره برد.

منابع و مأخذ

- ۱- اکبری شلدره ای، فریدون؛ قاسم پورقدم، حسین؛ علیزاده، فاطمه صغری. (۱۳۸۸). روش های نوین یاددهی-یادگیری و کاربرد آن در آموزش. چاپ اول. تهران: فرتاب.
- ۲- اکبری شلدره ای، فریدون؛ سنگری، محمدرضا؛ علوی مقدم، بهنام؛ قاسم پورمقدم، حسین. (۱۳۸۸) کتاب معلم راهنمای تدریس فارسی. چاپ اول. تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب های درسی ایران.
- ۳- اکبری شلدره ای، فریدون و دیگران. (۱۳۹۴). فارسی ششم دبستان. چاپ چهارم. تهران: اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
- ۴- آقازاده، محرم. (۱۳۸۵). راهنمای روش های نوین تدریس: برپایه پژوهش های مغز محوری، ساختگرایی، یادگیری از طریق همیاری، فراشناخت. چاپ دوم. تهران: آبیژ.
- ۵- براوان، جورج. (۱۳۸۵). تدریس خرد (ترجمه دکتر علی رؤوف). چاپ ششم. تهران: مدرسه.
- ۶- پارسا، محمد. (۱۳۷۵). کاربرد روانشناسی در تدریس. تهران: بعثت.
- ۷- جمالی نسب، ایرج؛ منصور میمندی، مجید. (۱۳۸۸). کلید واژه های معلمی. چاپ اول. بندرعباس: رسول.
- ۸- حریرفروش و همکاران، زهرا. (۱۳۸۵). مجموعه کتاب های آموزش فعال علوم الگوی تدریس اعضای تیم، چاپ اول. تهران: انتشارات آموزش علوم.
- ۹- حریرفروش و همکاران، زهرا. (۱۳۸۵). مجموعه کتاب های آموزش فعال علوم الگوی بارش مغزی. چاپ اول. تهران: انتشارات آموزش علوم.
- ۱۰- حریرفروش و همکاران، زهرا. (۱۳۸۵). مجموعه کتاب های آموزش فعال علوم الگوی دریافت مفهوم. چاپ اول. تهران: انتشارات آموزش علوم.
- ۱۱- حریرفروش و همکاران، زهرا. (۱۳۸۵). مجموعه کتاب های آموزش فعال علوم الگوی ساخت گرایی. چاپ اول. تهران: انتشارات آموزش علوم.
- ۱۲- حقانی، فریبا؛ شریعت پناهی، کورش. (۱۳۸۷). تدریس مشارکتی: راهنمای عملی تشکیل و سازمان دهی گروه های یادگیری. چاپ اول. اصفهان: دانشگاه علوم پزشکی.
- ۱۳- حوریزاد، بهمن. (۱۳۹۳). غنی سازی تکالیف آموزشی. چاپ اول. تهران: لوح زرین.
- ۱۴- حوریزاد، بهمن. (۱۳۹۳). غنی سازی فرهنگ آموزش. چاپ اول. تهران: لوح زرین.
- ۱۵- حوریزاد، بهمن. (۱۳۸۳). غنی سازی مدرسه. چاپ اول. تهران: لوح زرین.
- ۱۶- خلیلی، کرم. (۱۳۸۳). تدریس براساس همیاری و مشارکت گروهی. چاپ اول. اصفهان: مرید.
- ۱۷- خورشیدی، عباس. (۱۳۸۱). روش ها و فنون تدریس. چاپ اول. تهران: بیسترون.

- ۱۸- ذوالفقاری، حسن و دیگران. (۱۳۸۵). کتاب معلم (راهنمای تدریس). چاپ چهارم. تهران: اداره کل چاپ و توزیع کتاب های درسی
- ۱۹- رحیمی، اسماعیل. (۱۳۸۸). مقدمه ای بر فلسفه آموزش و پرورش. چاپ اول. بندرعباس: رسول.
- ۲۰- سنگری، محمدرضا و دیگران. (۱۳۸۳). طراحی آموزشی فارسی سال سوم دبستان. چاپ اول. تهران: مدرسه.
- ۲۱- شعبانی، حسن. (۱۳۷۱). مهارت های آموزشی و پرورشی (روشها و فنون تدریس). چاپ هفتم. تهران: سمت.
- ۲۲- سالو، رابرت. (۱۳۹۸). دانش آموز با انگیزه (ترجمه حسن ملکیان). چاپ اول. تهران: سایه سخن
- ۲۳- شمیسا، سیروس. (۱۳۷۹). بیان و معانی. چاپ پنجم. تهران: فردوس.
- ۲۴- صیف، علی اکبر. (۱۳۸۸). روش های یادگیری و مطالعه. چاپ یازدهم. تهران: دوران.
- ۲۵- فرخ مهر، حسین. (۱۳۸۴). پرورش تفکر. چاپ اول. تهران: عابد.
- ۲۶- فرخ مهر، حسین. (۱۳۸۸). چگونگی یاددهی-یادگیری اثربخش چاپ اول. اصفهان: نوشته.
- ۲۷- لشین، سپنتیابی و دیگران. (۱۳۹۹). راهبردها و فنون طراحی آموزشی (ترجمه هاشم فردانش). چاپ هفدهم. تهران: سمت.
- ۲۸- منصوری میمندی، مهرنوش. (۱۳۹۶). بررسی میزان ارتباط بین روش تدریس مشارکتی (روشن سازی طرز تلقی) و رشد ارزش ها، هنجارها و عقاید اجتماعی دانش آموزان دوره ابتدایی. همایش ملی رویکردهای نوین آموزشی و پژوهشی در تعلیم و تربیت.
- ۲۹- منصوری میمندی، مهرنوش. (۱۴۰۰). بررسی اثربخشی الگوی کارایی تیم در آموزش مفاهیم زبان و ادبیات فارسی. همایش ملی دانش موضوعی-تربیتی آموزش زبان و ادبیات فارسی.
- ۳۰- نیساری، سلیم و دیگران. (۱۳۹۸). راهنمای آموزش زبان فارسی در دوره ابتدایی. چاپ سوم. تهران: مدرسه.

